

Acta Carpathica Occidentalis

PŘÍRODA ZÁPADNÍCH KARPAT

Muzeum regionu Valašsko, Vsetín
Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně

Nové nálezy saproxylického mršníka *Epierus comptus* (Coleoptera: Histeridae) na Moravě (Česká republika) a poznámky k bionomii druhu

New findings of saproxylic histerid Epierus comptus (Coleoptera: Histeridae) in Moravia (Czech Republic) and notes on its bionomics

●
Josef Kašák

Mendelova Univerzita v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta, Ústav ochrany lesů a myslivosti, Zemědělská 3, CZ-613 00 Brno, Česká republika; e-mail: abovic@seznam.cz

Keywords: beetle, dead wood, endangered species, faunistics, fungi, old tree

Abstract: New faunistic records of rare saproxylic beetle *Epierus comptus* Erichson, 1834 in Moravia and notes on its bionomics are presented. Species was recorded for the first time in Central Moravia and, additionally, new localities from South Moravia are presented. All localities of this histerid occurrence are valuable from the conservation biology point of view, due to the presence of declining habitat as old and dead trees and large amount of dead wood. Based on literature review and presented information, *E. comptus* prefers warm sites of lowlands. Adults are bound to dead wood of diverse broadleaved trees, especially those with lower compactness of wood and bark and numerous fruiting bodies of fungi.

ÚVOD

Areál rozšíření mršníka *Epierus comptus* Erichson, 1834 se rozkládá od blízkého východu přes Kavkaz, většinu států jižní Evropy a zasahuje do střední Evropy (LACKNER et al. 2015). Výskyt druhu vyznívá směrem k severu, kdy v České republice, Rakousku, severním Maďarsku a na Slovensku je již vzácný a uváděn pouze z jednotlivých lokalit (MERKL 1996; MERKL 1998; HOLZER 2006; MAJZLAN 2007, 2009; KEJVAL 2016).

Druh je znám z České republiky z Moravy (OLEXA 1993) a nově jej z Čech uvádí KEJVAL (2016). Nicméně výskyt mršníka v Čechách publikoval již dříve TÁBORSKÝ (1995) (Libochovany (5450), 16. IV. 1967, 1 ex., J. Novotná leg., Tábořský det., Oblastní muzeum v Mostě coll.). Z Moravy bylo dosud publikováno pouze několik nálezů z lesů okolo Lanžhota (DROZD & VÁVRA 1995), a proto jsou v předloženém článku uvedeny nové nálezy z Moravy a poznámky k bionomii druhu.

METODIKA

Lokality jsou doplněny čísly faunistických čtverců (podle práce ZELENÝ 1972). V textu jsou použity následující zkratky: centr. – střední; coll. – sbírka; ČR – Česká republika; det. – určil; env. – okolí; leg. – sbíral; mer. – jižní.

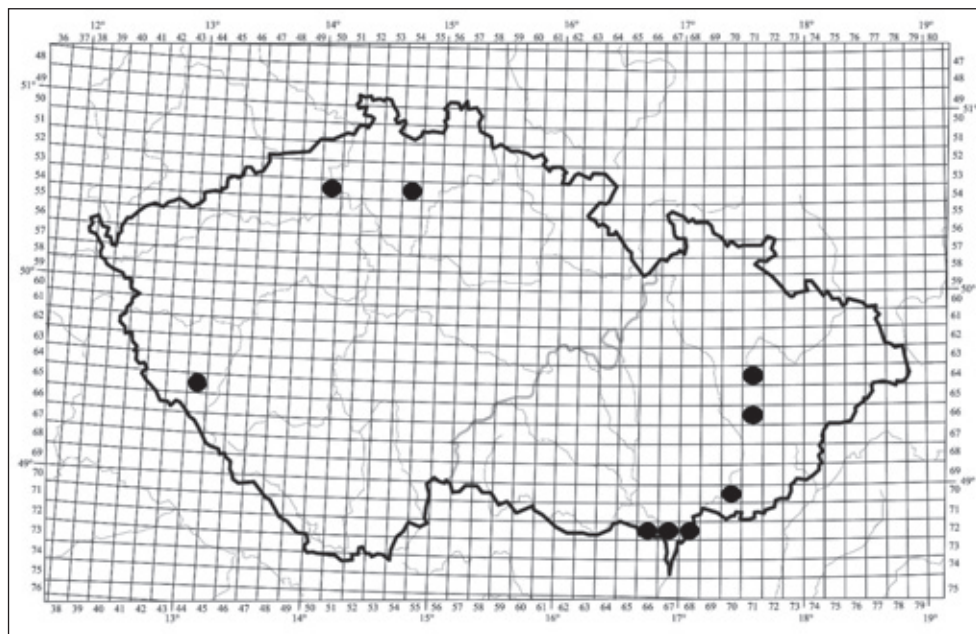
VÝSLEDKY

Nové nálezy mršníka *E. comptus* na Moravě.

Moravia centr.

Lipník nad Bečvou env., hora Obírka (6471), N 49°34.53638', E 17°35.02348', přírodě blízký suťový les – jedlobučina, 530 m n. m., V.–VIII. 2016, 9 ex., oknová past na mrtvém buku (*Fagus sylvatica*), V. Holec leg., J. Kašák det. et coll., J. Vávra rev.

Holešov (6671), N 49°20.19843', E 17°35.24107', zámecký park a obora, 235 m n. m., 29. V. 2017 v noci, 1 ex., na padlém nahnílém kmenu lípy

Obr. 1: Rozšíření mršníka *Epierus comptus*, Erichson, 1834 v České republice.

Fig. 1: Distribution of histerid *Epierus comptus* Erichson, 1834 in the Czech Republic.

(*Tilia* sp.) s dutinou; 29. V. 2017, 1 mrtvý ex., v pavučině v dutině lípy; 29. V. – 23. VI. 2017, 2 ex., oknová past na torzu mrtvého buku, vše J. Kašák leg., det. et coll.

Moravia mer.

Valtice (7266), 7. V. 2002, 2 ex., J. Vávra leg., det. et coll.

Poštorná (7267), 6. V. 2002, 1 ex., T. Sitek leg. et coll., J. Vávra det.

Tvrdonice env., les Rýnava (U Hrnca) (7268), N 48°45.19223', E 17°1.65380', přírodě blízký les tvrdého luhu, 155 m n. m., V.–VIII. 2017, 1 ex., oknová past na odumírajícím jilmu (*Ulmus* sp.), J. Foit leg. et coll., J. Kašák det.

Veselí nad Moravou (7070), N 48°56.99233', E 17°22.38667', městský park, 170 m n. m., 25. III. 2016, 1 ex., prosev detritu u bází stromů, O. Konvička leg. et coll., J. Vávra det.

DISKUSE A ZÁVĚR

Komentář k rozšíření druhu v České republice

Prezentované nálezy z lokalit Obírka a Holešov jsou prvními údaji o výskytu *E. comptus* na střední Moravě. Nálezy druhu na Břeclavsku, u Tvrdonic a Veselí nad Moravou pak představují nové lokality pro jižní Moravu. Rozmístění publikovaných (DROZD & VÁVRA 1995; KEJVAL 2016) i nových nálezů v ČR, které pochází od nížin ze zóny lužních lesů (Břeclavsko, Holešov, Tvrdonice a Veselí nad Moravou) až po pahorkatiny a podhorské oblasti s bučinami – Malý Bezděz a Pecopala (KEJVAL 2016) a Obírka – naznačuje, že druh obývá spíše teplejší polohy.

Dále lze konstatovat, že s ohledem na značnou rozptýlenost nálezů v ČR (Obr. 1), je pravděpodobné, že se druh bude vyskytovat i v dalších oblastech státu na teplejších lokalitách. Nápadně vyšší počet nových nálezů v ČR z posledních dvaceti let může být dáván do souvislosti se změnami klimatu, kdy se tento submediteránní druh může šířit k severu podobně jako tomu je v případech jiných jihoevropských

Obr. 2: Mrtvý buk (*Fagus sylvatica*) v zámeckém parku v Holešově. V popředí snímku je oknová past, do které byli chyceni dospělci mršníka *Epierus comptus* Erichson, 1834 (Holešov, 29. V. 2017). Foto J. Kašák
 Fig. 2: Dead beech (*Fagus sylvatica*) in the park of Holešov chateaux. Adults of histerid *Epierus comptus* Erichson, 1834 were collected by window trap – in foreground of picture (Holešov, 29.v.2017). Photo J. Kašák

saproxylických brouků (KAŠÁK et al. 2015). Jiným stejně pravděpodobným vysvětlením může být to, že *E. comptus* unikal pozornosti entomologů díky menší znalosti jeho bionomie a malému zájmu o saproxylické mršníky.

Význam druhu z pohledu ochrany přírody

Všechny lokality výskytu druhu v ČR se vyznačují přítomností starých, mrtvých a často mohutných stromů, případně větším množstvím odumřelého dřeva (srovnej KEJVAL 2016). Takové biotopy v současnosti v krajině ubývají (SIITONEN 2001; MIKLÍN & ČÍŽEK 2014), a proto je tento vzácný mršník považován v některých zemích střední Evropy za ohrožený druh (např. BINOT et al. 1998). V červeném seznamu bezobratlých ČR je mršník zařazen mezi zranitelné druhy (LACKNER & VÁVRA 2017). Díky úzké vazbě tohoto saproxylického druhu na ubývající biotopy je proto mršník *E. comptus* považován za bioindikátora přírodně velmi cenných lesních

biotopů (ECKELT et al. 2018). Nově zjištěné lokality (hora Obírka a les Rýnava) výskytu druhu jsou mimo jiné také proto v přípravě návrhu na vyhlášení maloplošných chráněných území.

Poznámky k bionomii druhu

Mršník *E. comptus* je saproxylický druh (PENATI 2009; KEJVAL 2016), nicméně jeho bionomie není příliš známá. Nejčastěji je nalézán pod kůrou v detritu, v odumřelém dřevě, nebo volně na padlých kmenech listnatých stromů (FREUDE et al. 1971; MAZUR 1973; MERKL 1998; HOLZER 2006; KEJVAL 2016). S ohledem na místa nálezů druhu a klenutý tvar těla bude mršník pravděpodobně vázán na dřevní tělesa pokročilejších sukcesních stádií tzn. s nižší kompaktností dřeva a kůry. Taková mikrostaniště se nachází právě na déle odumřelých torzech stromů a padlých kmenech, kde je podkorní prostor vyplněn detritem a kůra začíná opadávat a zároveň se zde vyskytuje řada dřevo-

kazných hub. Obdobnými charakteristikami se vyznačují také starší dutiny stromů (STOKLAND et al. 2012), kde se druh také příležitostně vyskytuje, viz např. nález z Holešova.

Potravní nároky druhu nebyly dosud studovány, nicméně morfologie ústního ústrojí mršníka je přizpůsobena k příjmu výtrusů hub (LACKNER 2015). PENATI (2009) uvádí, že druh žije také pod hnijícími houbami. Většina imág *E. comptus* byla v Holešově (Obr. 2) a na Obírce (Obr. 3), chycena na torzech stromů a padlých kmenech s větším množstvím různých dřevokazných hub, nejčastěji plodící druhy byly: troudnatec kopytovitý (*Fomes fomentarius*), klanolístka (*Schizophyllum* sp.) a dřevomor (*Hypoxylon* cf. *fragariforme*).

Výskyt druhu je uváděn na různých stromech jako dub (*Quercus* sp.) (HOLZER 2006; PENATI 2009; ATAY et al. 2012; KEJVAL 2016), buk (MAZUR 1973; KEJVAL 2016), topol (*Populus* sp.) (MAZUR 1973; SECQ & SECQ 1995) a borovi-

ce (*Pinus* sp.) (MAZUR 1973; PENATI 2009). Dle vlastních údajů byla imága odchycena na buku a dosud neuváděné lípě a jilmu (*Ulmus* sp.), druh tedy není vázán na konkrétní dřeviny, ale pravděpodobně upřednostňuje listnaté stromy.

Podle dosud publikovaných (KEJVAL 2016), i zde prezentovaných informací jsou dospělci aktivní od počátku května do konce července v noci. Nicméně mimo výše uvedené období byla imága nalezena pod kůrou, ve dřevě a v prosevech od března do listopadu (např. MERKL 1998; CHECHLAROV 2004).

PODĚKOVÁNÍ

Je mou milou povinností poděkovat Vladislavu Holcovi (Olomouc) za fyzicky náročnou obsluhu oknové pasti na hoře Obírka, Radimu Kočvarovi (Záříč) za výpomoc se sběrem materiálu v Holešově. Rovněž velice děkuji Jiřímu

Obr. 3: Biotop mršníka *Epierus comptus* Erichson, 1834 – jedlobučina na hoře Obírka se vyznačuje přítomností většího množství různého odumřelého dřeva (hora Obírka u Lipníka nad Bečvou, 1. V. 2016). Foto J. Kašák

Fig. 3: Habitat of histerid *Epierus comptus* Erichson, 1834 – beech-fir forest on the Obírka Mt. is characterized by a large amount of diverse dead wood. (hora Obírka u Lipníka nad Bečvou, 1.V.2016). Photo J. Kašák

Foitovi (Kuřim), Ondřeji Konvičkoví (Zlín) a Tomáši Sitkovi (Ostrava) za ochotné poskytnutí svých údajů. Speciální dík náleží Jiřímu Vávrovi (Ostrava) za poskytnuté údaje a revizi materiálu. Recenzentům tj. Jiřímu Vávrovi a Ondřeji Konvičkoví děkuji za podnětné připomínky k textu. Monice Mazalové (Lipník nad Bečvou) patří dík za korekci anglické části rukopisu a cenné připomínky k textu.

LITERATURA

- ATAY E., JANSSON N. & GÜRKAN T. (2012): Saproxyllic beetles on old hollow oaks (*Quercus* spp.) in a small isolated area in southern Turkey. *Zoology in the Middle East*, 57: 105–114.
- BINOT M., BLESS R., BOYE P., GRUTTKE H. & PRETSCHER P. (1998): Rote Liste gefährdeter Tiere Deutschlands. Bonn-Bad Godesberg, Germany, 434 pp.
- DROZD P. & VÁVRA J. (1995): Coleoptera: Histeridae, pp. 369–371. In: ROZKOŠNÝ R. & VAŇHARA J. (eds): Terrestrial Invertebrates of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO, II. *Folia Scientiarum Naturalium Universitatis Masarykianae Brunensis, Biologia*, 93: 209–408.
- ECKELT A., MÜLLER J., BENSE U., BRUSTEL H., BUSSLER H., CHITTARO Y., CIZEK L., FREI A., HOLZER E., KADEJ M., KAHLEN M., KÖHLER F., MÖLLER G., MÜHLE H., SANCHEZ A., SCHAFFRATH U., SCHMIDL J., SMOLIS A., SZALLIES A., NÉMETH T., WURST C., THORN S., CHRISTENSEN R.H.B. & SEIBOLD S. (2018): “Primeval forest relict beetles” of Central Europe: a set of 168 umbrella species for the protection of primeval forest remnants. *Journal of Insect Conservation*, 22: 15–28.
- HOLZER E. (2006): Erstnachweise und Wiederfunde für die Käferfauna der Steiermark (IX) (Coleoptera). *Joannea Zoologie*, 8: 31–46.
- CHECHLAROV E. (2004): Revised checklist of Histeridae (Coleoptera) in the collection of the National Museum of Natural History, Sofia. *Historia naturalis bulgarica*, 16: 95–107.
- KAŠÁK J., HOLUŠA O., FOIT J. & KNÍŽEK M. (2015): Scolytus koenigi Scheyrew, 1890 (Coleoptera: Curculionidae): new bark beetle for the Czech Republic and notes on its biology. *Journal of Forest Science*, 61: 377–381.
- KEJVAL Z. (2016): *Epierus comptus* Erichson, 1834 (Coleoptera: Histeridae) – první nálezy v Čechách. *Zápodočeské entomologické listy*, 7: 48–49.
- LACKNER T. (2015): Icones insectorum Europae centralis. Coleoptera: Sphaeritidae, Histeridae. *Folia Heyrovskyana, Series B* 23: 1–33.
- LACKNER T., MAZUR S. & NEWTON A. (2015): Family Histeridae, pp. 76–130. In: LÖBL I. & LÖBL D. (eds): *Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Volume 2. Hydrophiloidea – Staphyli-noidea, part 1*. Brill Publishers, Leiden, 900 pp.
- LACKNER T. & VÁVRA J. CH. (2017): Histeridae (mršníkoviť), pp. 361–362. In: HEJDA R., FARKAČ J. & CHOBOT K. (eds): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. (List of threatened species in the Czech Republic. Invertebrates). Příroda, Praha, 1–612.
- FREUDE H., HARDE K. & LOHSE A. (1971): *Die Käfer Mitteleuropas, Band 3: Adephaga 2, Palpicornia, Histeroidea, Staphyli-noidea 1*. Goecke & Evers, Krefeld, 365 pp.
- MAJZLAN O. (2007): Chrobáky (Coleoptera) Šenkavického a Martinského lesa pri Senci. *Natura Tutela*, 13: 27–42.
- MAJZLAN O. (2009): Chrobáky (Coleoptera) NPR Velký Báb pri Nitre. *Natura Tutela*, 13: 43–58.
- MAZUR S. (1973): Klucze do oznaczania owadów Polski. Cześć XIX. Chrząszcze – Coleoptera. Zeszyt. 11–12. *Sphaeritidae i Gnilitiki – Histeridae*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe Warszawa, 74 pp.
- MERKL O. (1996): Histeridae and Scaphidiidae (Coleoptera) from the Bükk National Park, pp. 259–262. In: MAHUNKA S., ZOMBORI L. & ÁDAM L. (eds): *The fauna of the Bükk National Park, II*. Hungarian Natural History Museum, Budapest, 655 pp.
- MERKL O. (1998): Data to 46 beetle families (Coleoptera) from the Duna-Dráva National Park, South Hungary. *Dunántúli dolgozatok természettudományi sorozat*, 9: 209–232.
- MIKLÍN J. & ČÍŽEK L. (2014): Erasing a European biodiversity hot-spot: Open woodlands, veteran trees and mature forests succumb to forestry intensification, succession, and logging in a UNESCO Biosphere Reserve. *Journal for Nature Conservation*, 22: 35–41.
- OLEXA A. (1993): Histeridae, pp. 29–31. In: JELÍNEK J. (ed.): Check-list of Czechoslovak Insects 4 (Coleoptera). Seznam československých brouků. *Folia Heyrovskyana, Supplementum* 1: 3–172.
- PENATI F. (2009): An updated catalogue of the Histeridae (Coleoptera) of Sardinia, with faunistic, zoogeographical, ecological and conservation remarks, pp. 197–280. In: CERRETTI P., MASON F., MINELLI A., NARDI G. & WHITMORE D. (eds): Research on the terrestrial arthropods of Sardinia (Italy). *Zootaxa*, 2318: 1–602.
- SECQ M. & SECQ B. (1995): Contribution à la connaissance des Histeridae de la faune française. 5e note (Coleoptera). *Bulletin mensuel de la Société linnéenne de Lyon*, 64: 244–253.
- SIITONEN J. (2001): Forest management, coarse woody debris and saproxyllic organisms: Fennoscandian boreal forests as an example. *Ecological Bulletins*, 49: 11–41.
- STOKLAND J.N., SIITONEN J. & JONSSON B.G. (2012): *Biodiversity in dead wood*. Cambridge University Press, New York, 524 pp.
- TÁBORSKÝ I. (1995): Histeroidea severozápadních Čech ze sbírek Okresního muzea v Mostě. *Sborník Okresního muzea v Mostě, Řada přírodovědná*, 17: 49–52.
- ZELENÝ J. (1972): Návrh členění Československa pro faunistický výzkum. *Zprávy Československé Společnosti Entomologické při ČSAV*, 8: 3–16.

OBSAH | CONTENTS

Články | Articles

- 3 • KLIMENT Ján | Rozšírenie *Saxifraga aizoides* na Slovensku
- 18 • DUDÁŠ Matej & ŠIMEK Roman | Rozšírenie chlpánika vrcholíkateho (*Pilosella cymosa*) na Slovensku
- 27 • ŠIBÍK Jozef | Vybrané rastlinné spoločenstvá Babej hory nad hornou hranicou lesa
- 33 • ČERNÝ MILOŠ | Příspěvek k faunistice minujících much vrtalkovitých (Agromyzidae, Diptera) z oblasti okolo Bečvy u Skaličky a Milotic nad Bečvou (střední Morava, Česká republika)
- 53 • TUF Ivan H., DÚBRAVKA Luboš, HÚSKA Ladislav & KOČÁREK Petr | Nejhlouběji žijící stínka v České republice
- 58 • KAŠÁK Josef | Nové nálezy saproxylického mršníka *Epierus comptus* (Coleoptera: Histeridae) na Moravě (Česká republika) a poznámky k bionomii druhu
- 63 • KONVIČKA Ondřej, EZER Eduard, TRÁVNÍČEK Dušan, RESL Květoslav, TRNKA Filip, KAŠÁK Josef, KOHOUT Vojtěch, ZELÍK Pavel, BOBOT Ludvík, LINHART Martin & VESELÝ Milan | Brouci (Coleoptera) řeky Bečvy a jejího okolí v místě plánované výstavby vodního díla Skalička, I. část

Aktuality a Personálie | Currents News and Personals

- 112 • Moravskoslezská pobočka České botanické společnosti v roce 2018
- 119 • Síťové mapování cévnatých rostlin v okrese Vsetín mimo CHKO Beskydy v roce 2018
- 122 • Acta Carpathica Occidentalis. Pokyny pro autory
- 124 • Acta Carpathica Occidentalis. Submission Guidelines